

Poreska načela

- Predstavljaju određena sistematizovana naučna znanja koja se koriste za oblikovanje poreskog sistema.
- Kriterij ocjene poreskih sistema
- Kolizija načela i ustanovljeni prioriteti

1. Finansijska načela

1) *Princip izdašnosti*-odnosi se na dovoljnost javnih prihoda da pokriju javne rashode.

Podrazumijeva izdašnost cjelokupnog poreskog sistema i iz njega je izvedeno načelo budžetske ravnoteže.

2) *Princip elastičnosti*-podrazumijeva sposobnost sistema da se prilagodi obimu potreba za javnim rashodima. Znači, ustvari, finansijsku dovoljnost javnih prihoda u dužem vremenskom periodu.

- Načelo rasta javnih prihoda
 - Ekonomska elastičnost: podrazumijeva automatsko prilagođavanje (porez na promet)
 - Legalna elastičnost: podrazumijeva promjenu zakona (porez na imovinu).

2. Ekonomska poreska načela

- *1) Princip efikasnosti;* porezi treba da su tako postavljeni da što manje utiču na potrošački izbor i uopšte ekonomsko ponašanje obveznika.

Efekte koje oporezivanje izaziva su efekat supstitucije i efekat dohotka. Jedini porez koji ne izaziva distorzije je glavarina koja izaziva samo efekte dohotka.

Svi drugi porezi izazivaju i efekte supstitucije(u potrošnji ili rada dokolicom), a neki i finansijske efekte(ako se dividenda oporezuje, a kamata posmatra kao trošak).

- Uticaj na alokaciju resursa, “drugo najbolje rješenje”

2) Princip umjerenosti poreskog opterećenja;

porezi moraju biti tako dizajnirani da njihova visina ne djeluje destimulativno na radni napor i volju obveznika da plate porez.

- Laferova kriva; poresko opterećenje od 100% svodi prihode na 0. Nivo apsolutnog poreskog limita (tačka od koje prihodi opadaju) zavisi od visine fiskalnog opterećenja (učešće poreza u dohotku) i veći je u razvijenim zemljama, a u okviru njih zavisi od brojnih socijalnih faktora.

3) Princip izbora poreskog izvora

- Po pravilu se smiju oporezovati samo oni izvori koji se obnavljaju, dakle prihodi i dohodak, nikako imovina.
- Ukoliko se kao poreski izvor javlja imovina, to znači da se radi o realnim porezima na imovinu, praktično o konfiskaciji
- Realni porezi na imovinu se sprovode rijetko, u vanrednim okolnostima. Uglavnom se radi o saniranju ratne štete ili o saniranju posljedica velikih prirodnih katastrofi.
- U normalnim okolnostima javljaju se ako se radi o oporezivanju nasleđa i poklona, te imovine koja se ne koristi u produktivne svrhe.

Princip fleksibilnosti

- Predstavlja komplementaran pristup načelu finansijske elastičnosti i podrazumjeva konjunkturu elastičnost, odnosno sposobnost poreza da se automatski prilagođavaju cikličnim privrednim kretanjima bez promjene zakonskih elemenata poreza (stopa).
- Značajno sa stanovišta vođenja stabilizacione politike.
- Automatske mjere dolaze do izražaja u periodu konjunkturalnih promjena

- Diskrecione mjere. Primjenjuju se kod nefleksibilnih poreza (porez na imovinu)
- U postupku sprovođenja diskrecionih mjera javlja se vremensko zaostajanje;
 - Vrijeme upoznavanja (od momenta nastanka potrebe za sprovođenjem mjera do momenta kada nosioci politike to postanu svjesni)
 - Vrijeme implementacije (od momenta donošenja odluke do momenta primjene)
 - Vrijeme reagovanja (od momenta primjene do prvih efekata)

Princip stabilnosti poreskog sistema

- Svi stari porezi su dobri, a novi loši (Kanarova maksima).

- Poreske reforme:

Radikalne: ukidanje postojećih ili uvođenje novih poreza.

Parcijalne; promjena pojedinih elemenata poreza u cilju vođenja ekonomske politike

- Radikalne reforme, ali i česte promjene poreske politike mogu imati neželjene efekte.
- Tri radikalne reforme: rast doprinosa za socijalno osiguranje, uvođenje PDV, snižavanje stopa i širenje osnovice kod oporezivanja dohotka i dobiti.

Princip indentičnosti poreskog destinatara i nosioca poreskog tereta

- Poreski destinatar je lice koje po intenciji zakona treba da snosi poreski teret (porezi na potrošnju). Često se usljed namjernog prevaljivanja razlikuje od poreskog obveznika.
- U slučajevima nenamjernog prevaljivanja, ili u slučaju da porez uopšte ne bude prevaljen, ovo načelo nije ispunjeno.

3. Socijalnopolitička poreska načela

- Socijalnopolitička poreska načela su izvedena iz principa pravičnosti oporezivanja.
- Na osnovu konsenzusa o pravičnosti nastala su dva socijalnopolitička poreska principa:
 - princip opštosti u oporezivanju
 - princip ravnomjernosti u oporezivanju.

1. Princip opštosti poreza

- Opštost znači da sva lica koja ispunjavaju određeni kriterij moraju da plate porez.
- Kriterij: rezidentstvo, izvor, državljanstvo.
- Odstupanje od principa opštosti (oslobođenja):
 - politička (diplomatska predstavništva),
 - ekonomsko-politička (novoosnovana preduzeća),
 - poresko-tehnička (javne ustanove),
 - finansijska (kamata),
 - socijalnopolitička (egzistencijalni minimum).

Egzistencijalni minimum

- Visina zavisi od standarda u društvu, monetarne politike, saubjektivnih okolnosti obveznika.
- Odnosi se samo na direktne poreze
- Može biti uzet u obzir kod svih obveznika ili samo kod onih čiji je dohodak ispod praga egzistencijalnog minimuma.
- Oslobađanje egzistencijalnog minimuma može biti u vidu: poreskog kredita
 - nulte zone
 - odbitka od osnovice

2. Princip ravnomjernosti poreza

- Podrazumijeva plaćanje prema ekonomskoj snazi. Odnosno rasprostiranje poreskog tereta prema sposobnosti plaćanja poreza.
- Vertikalna pravičnost
- Horizontalna pravičnost
- Pravičnost i preraspodjela dohodka *trade-off* između redistributivne i alokativne politike.

4. Pravno-administrativna poreska načela

- 1. Princip zakonitosti poreza
- Porezi se mogu uvoditi i ustanovljivati samo zakonom.
- Pored zakona, izvor poreskog prava (na osnovu zakonom dodijeljenih nadležnosti) mogu biti:
 - Odluke; podzakonski propis organa lokalne samouprave
 - Uredbe; donosi vlada u cilju omogućavanja sprovođenja zakona i vođenja poreske politike,
 - Pravilnici; predstavljaju podzakonske akte kojima se bliže uređuju prava i obaveze poreskih dužnika, a koja nisu u zakonu bliže definisana.

2. Princip minimizacije administrativnih troškova

- Podrazumijeva da troškovi obračuna i naplate poreza budu što manji za javnu administraciju.
- Mjere za smanjivanje administrativnih troškova mogu biti:
 - 1. Interne; usmjerene na obuku osoblja i kompjuterizaciju
 - 2. Eksterne (poreskopolitičke): Što su poreski propisi složeniji, to su administrativni troškovi veći (sintetički porez na dohodak građana, PDV). Značajan efekat ima i razruđenost poreske strukture.

3. Princip minimizacije troškova plaćanja poreza

- Predstavlja drugu stranu principa minimizacije administrativnih troškova, a odnosi se na troškove koje obveznik ima pri ispunjavanju poreskih obaveza.
- Direktni troškovi se odnose na naknade poreskom savjetniku, računovođi, naknade bankama za izvršenu transakciju itd..
- Indirektni troškovi su oni koji pogađajući obveznika “troše” njegovo vrijeme i energiju i onemogućavaju ga da zarađuje prihode.